

# Samenvatting

## Inleiding

Begin 2005 telde Nederland bijna 1,6 miljoen jongeren in de leeftijd van tien tot en met zeventien jaar. De ontwikkeling van jongeren in deze leeftijdsfase, die grotendeels betrekking heeft op de vroege en de midden-adolescentieperiode, kenmerkt zich door het exploreren van grenzen in diverse sociale domeinen, zoals het gezin, de vriendengroep, de buurt of de school. Bij de meeste jongeren verloopt deze ontwikkeling zonder noemenswaardige problemen, hoewel het verkennen van de grenzen in de diverse domeinen kan leiden tot risicogedrag zoals spijbelen, alcoholgebruik of gokken. In deze studie wordt ingegaan op een van de meest onderzochte vormen van risicogedrag dat door adolescenten wordt vertoond, namelijk het plegen van delicten.

De volgende onderzoeksvragen staan hier centraal:

- 1 Wat is de prevalentie en frequentie van zelfgerapporteerd delinquent gedrag in een representatieve onderzoeksgroep van tien- tot en met zeventienjarigen? En welke verschillen zijn er tussen diverse subgroepen (seks, (etnische) herkomst en leeftijd)?
- 2 Welke trends zijn er te signaleren in de zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit in de periode 1996-2005?
- 3 Welke verschillen zijn er tussen subgroepen in het voorkomen van risico- en beschermende factoren voor delinquentie in de adolescentieperiode?
- 4 Welke risico- en beschermende factoren zijn gerelateerd aan delinquentie in een representatieve onderzoeksgroep van tien- tot en met zeventienjarigen?

Om deze vragen te beantwoorden wordt gebruikgemaakt van gegevens uit de meest recente meting van de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005, verder ook WODC MZJ genoemd. Dit is een driejaarlijkse cross-sectionele studie onder een representatieve onderzoeksgroep van Nederlandse jongeren in de leeftijd tien tot en met zeventien jaar. De relatie van delinquentie met risicofactoren is al vele malen onderzocht, maar dan vooral in risicogroepen of specifieke subpopulaties (zoals scholieren of jongeren in een bepaald deel van het land). Voor zover bekend is in Nederland geen andere studie verricht naar de bovengenoemde vier onderzoeksvragen in een landelijk representatieve onderzoeksgroep.

Aanknopingspunten voor de beleidsrelevantie van dit onderzoek kunnen worden gevonden in het veiligheidsprogramma 'Naar een veiliger samenleving' van het ministerie van Justitie. De aanpak van criminaliteit onder jongeren is uitgewerkt in het programma 'Jeugd terecht'. In dit beleidsprogramma wordt naast een landelijk overzicht van de jeugdcriminaliteit

en de ontwikkeling daarin over meerdere jaren, ook aandacht gevraagd voor de risico- en beschermende factoren. Inzicht in deze factoren is van belang voor het kunnen ontwikkelen van effectieve (strafrechtelijke) maatregelen voor (potentiële) jeugdige ouders.

In het hierna volgende wordt een kort overzicht gegeven van de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek. Voor een uitgebreide methodologische verantwoording, een gedetailleerde beschrijving van de resultaten, alsmede voor literatuurverwijzingen, tabellen en figuren wordt verwezen naar de hoofdtekst van het rapport.

### **Methode van onderzoek**

De WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit is een cross-sectionele survey die sinds 1987 twee- à driejaarlijks door het WODC wordt uitgevoerd. Voor de meest recente meting zijn de jongeren in de onderzoeksgroep geselecteerd uit de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) van gemeenten verspreid over het hele land. Vervolgens zijn in de periode januari 2005 tot en met april 2005 2.161 jongeren benaderd met de vraag of ze mee wilden doen aan het onderzoek. Uiteindelijk zijn 1.460 jongeren geënquêteerd. Het responspercentage komt daarmee voor de totale onderzoeksgroep op 68 procent. De gegevens in het onderzoek zijn op een zestal achtergrondkenmerken gewogen. Na weging is de onderzoeksgroep een representatieve weergave van de Nederlandse populatie van tien- tot en met zeventienjarigen.

Alle deelnemende jongeren zijn thuis bezocht door een interviewer die de vragenlijst in een één-op-éénsituatie heeft afgenomen met behulp van een laptop. Het delinquent gedrag van de jongeren is gemeten met vragen over 33 delicten. Er is zowel naar lichte, veelvoorkomende delicten als naar zware, minder vaak gepleegde delicten gevraagd. Naast overtredingen als 'zwartrijden' en 'vuurwerk afsteken' zijn diverse misdrijven onderzocht die betrekking hebben op vernieling, vermogens- en geweldsdelicten. Nieuw in deze versie van de WODC MZJ is dat ook gevraagd is naar internetdelicten en drugsdelicten. Voor elk delict is nagegaan of de jongere dit 'ooit' heeft gepleegd en zo ja, 'hoe vaak in de afgelopen twaalf maanden'. Tevens zijn vragen gesteld over de achtergrondkenmerken van de jongere en zijn factoren gemeten die volgens de literatuur zijn gerelateerd aan delinquent gedrag in de adolescentieperiode, ook wel risicofactoren genoemd. Deze factoren zijn gemeten op vijf domeinen, te weten het individu (psychosociaal functioneren, middelengebruik en vrijetijdsactiviteiten), het gezin (de relatie tussen de jongere en zijn ouders, kenmerken van de opvoedingsstijl van ouders en achtergrondkenmerken van het gezin zoals de gezinsstructuur,

verhuisgeneigdheid en sociaal-economische situatie), de school (schoolprestaties, bindingen met de school en probleemgedrag op school zoals spijbelen of schorsing), de vrienden (delinquent gedrag van vrienden en de tijd die de jongere met vrienden doorbrengt) en de woonomgeving (de mate van fysieke verloedering van de straat waarin de jongere woont). Een ongunstige score op deze factoren, bijvoorbeeld veel middelengebruik of een gebrekkige opvoedingsstijl van ouders zijn volgens de literatuur (*lange termijn*) risicofactoren voor delinquentie. In het totaal zijn er 42 lange termijn risicofactoren gemeten. In het onderzoek zijn voor een beperkt aantal delicten tevens vragen gesteld over verschillende situationele kenmerken van het gepleegde delict, zoals de aanwezigheid van toezicht, het tijdstip of de locatie. Ook zijn vragen gesteld over de aanwezigheid van mededaders of het gebruik van alcohol of drugs voorafgaand aan het gepleegde delict. Hier *korte termijn* risicofactoren genoemd.

### **Delinquentie: prevalentie, frequentie en vergelijking met eerdere jaren**

#### *Prevalentie van delinquentie in de voorafgaande twaalf maanden*

Meer dan de helft van alle jongeren (55,7%) zegt in de voorafgaande twaalf maanden wel eens één van de 33 delicten te hebben gepleegd. Zwartrijden en vuurwerk afsteken buiten de toegestane periode worden het meest genoemd. Als deze overtredingen buiten beschouwing worden gelaten, dan geeft 40,0% van de jongeren aan een delict te hebben gepleegd. De drie meest voorkomende delicten zijn in dat geval 'iemand slaan zonder verwonding' (14,9%), 'iets stelen van school of werk' (12,0%) en 'iemand uitschelden vanwege zijn huidskleur' (11,2%).

#### *Verschillen naar sekse, herkomstgroep, leeftijd, opleidingsniveau, stedelijkheid en landsdeel*

Tussen enkele subgroepen zijn (statistisch) significante verschillen in delinquentie. Jongens wijken af van meisjes. Bijna 1,5 keer zoveel jongens als meisjes hebben in de voorafgaande twaalf maanden een delict gepleegd.

Ook zijn er verschillen tussen leeftijdsgroepen. De prevalentie van delinquentie bij de 10-11- en 12-13-jarigen is significant lager dan bij de 14-15- en 16-17-jarigen. Het percentage delictplegers is het laagst bij de 10-11-jarigen. Bij deze jongste groep gaat het vooral om lichte vergrijpen zoals vuurwerk afsteken, iemand slaan (zonder verwonding) of iemand uitschelden.

Verder vinden we verschillen tussen opleidingsniveaus. De prevalentie van delinquentie is het laagst bij jongeren op de basisschool, gevolgd door jongeren in het voortgezet hoger onderwijs (havo of hoger) en daarna door jongeren in het voortgezet lager onderwijs (mavo en lager). Van een deel van de jongeren is het opleidingsniveau onbekend omdat ze werken of werk zoeken. In die groep zijn relatief de meeste delictplegers gevonden.

Er zijn geen verschillen in prevalentie van zelfgerapporteerde delicten tussen autochtone en allochtone jongeren, tussen diverse stedelijkheidsgraden en tussen landsdelen. Als we de overtredingen weglaten, zijn er wel verschillen naar stedelijkheidsgraad. In (zeer) sterk stedelijke gebieden wonen meer delictplegers dan in matig en niet stedelijke gebieden. Het merendeel van de gevonden verbanden met delinquentie is ook in andere studies gevonden. De bevinding dat er geen verschillen zijn in de prevalentie van delinquentie in de voorafgaande twaalf maanden bij autochtone en allochtone jongeren wijkt af van resultaten in andere recent uitgevoerde studies naar delinquentie onder diverse herkomstgroepen, maar is niet nieuw. Zo is bijvoorbeeld in voorgaande rapportage van de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit ook gevonden dat er op landelijk niveau geen verschillen zijn tussen autochtone en allochtone jongeren. In de discussie zal hier nader op in worden gegaan.

### *Frequentie*

Aan die jongeren die in de voorafgaande twaalf maanden een delict hebben gepleegd, is ook gevraagd hoe vaak ze het delict hebben gepleegd, oftewel de frequentie van plegen. Dit is alleen gerapporteerd voor die delicten die door meer dan 100 jongeren zijn gepleegd. De vijf delicten die in de voorafgaande twaalf maanden het vaakst, dat wil zeggen elf keer of vaker, zijn gepleegd, zijn 'zwartrijden', 'iemand uitschelden vanwege zijn of haar huidskleur', 'vuurwerk afsteken buiten de toegestane periode', 'iemand slaan zonder verwonding' en 'het bekladden van muren, trams of bussen'.

In box S1 worden de belangrijkste bevindingen samengevat.

### *Vergelijking 1996, 1998, 2001 en 2005*

Tevens is onderzocht welke veranderingen zich hebben voorgedaan in de zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit in de periode 1996-2005. In deze onderzoeksperiode zijn er vier metingen van de WODC MZJ geweest. Omdat niet altijd dezelfde selectiemethode is gebruikt en de vragenlijst is aangepast, heeft de vergelijking van de jaren alleen betrekking op autochtone jongeren in de leeftijd 12-17 jaar en alleen op vergelijkbare delicten, hierdoor komen de prevalentiecijfers over de verschillende jaren lager uit dan hiervoor beschreven. In box S2 wordt de belangrijkste bevinding weergegeven.

Geconstateerd is dat het percentage jongeren dat aangeeft in de voorafgaande twaalf maanden een delict te hebben gepleegd in de vier metingen rond de 31% schommelt. Het meest voorkomende delict in alle jaren is zwartrijden. Het percentage jongens en meisjes dat een delict heeft gepleegd is in alle metingen nagenoeg gelijk. Deze bevindingen relativeren de gedachte dat de jeugdcriminaliteit in de afgelopen jaren (fors) is

### Box S1 Prevalentie en frequentie van delicten in de voorafgaande 12 maanden, totaal en prevalentie naar subgroep

<i>Totaal</i>	
Prevalentie	Ruim de helft van de jongeren (55,7%) zegt in de voorafgaande 12 maanden een van de 33 delicten te hebben gepleegd.
Prevalentie <sup>a</sup>	Exclusief overtredingen zoals 'zwartrijden' en 'vuurwerk afsteken buiten de toegestane periode' zegt 40,0% van de jongeren dat ze in de voorafgaande 12 maanden een van de 31 delicten hebben gepleegd.
Frequentie	De meest frequent voorkomende delicten (11 keer of vaker) zijn zwartrijden, vuurwerk afsteken, uitschelden vanwege huidskleur, slaan zonder verwonding en graffiti.
<i>Naar subgroep</i>	
Sekse	1,5 keer zoveel jongens als meisjes zeggen een delict te hebben gepleegd in de afgelopen 12 maanden.
Herkomstgroep	Er zijn geen verschillen in het percentage delictplegers tussen autochtone en allochtone jongeren.
Leeftijd	Naarmate de leeftijd toeneemt, stijgt het percentage delictplegers.
Opleidingsniveau	Het percentage delictplegers in het voortgezet lager onderwijs is hoger dan in het voortgezet hoger onderwijs.
Stedelijkheidsgraad	Als de overtredingen worden meegeteld, zijn er geen verschillen in het percentage delictplegers naar stedelijkheidsgraad. Worden de overtredingen buiten beschouwing gelaten, dan wonen in (zeer) sterk stedelijk gebied meer delictplegers dan in matig en niet stedelijk gebied.
Landsdeel	Er zijn geen verschillen in het percentage delictplegers naar landsdeel.

a (Exclusief overtredingen).

toegenomen, een gedachte die vooral is gebaseerd op (door de politie) geregistreerde gegevens. Hoewel tegen het gebruik van zelfgerapporteerde gegevens ingebracht kan worden dat daarbij mogelijk sprake is van over-/onderrapportage, zijn geregistreerde gegevens mede afhankelijk van de opsporingsactiviteiten van de politie en die zijn op hun beurt weer afhankelijk van beleidsdoelstellingen rondom dit thema: neemt de beleidsbelangstelling voor jeugdcriminaliteit toe, dan zal er ook een toename zijn in de geregistreerde jeugdcriminaliteit. Uiteraard passen hierbij de kanttekeningen dat in de onderhavige vergelijking over meerdere jaren alleen gegevens van autochtone jongeren zijn meegegenomen en dat er sprake is van een onderzoeksgroep met een beperkte omvang. Wanneer de herziene WODC MZJ meerdere keren is herhaald, kunnen meer uitspraken worden gedaan over trends in zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit op landelijk niveau en worden uitsplitsingen naar subgroepen mogelijk.

**Box S2 Prevalentie van delinquentie in 1996, 1998, 2001 en 2005**

- 
- Het aantal jongeren dat een delict rapporteert, is in alle jaren relatief stabiel. In alle metingen geeft een op de drie autochtone jongeren in de leeftijd 12-17 jaar aan in de afgelopen 12 maanden een delict te hebben gepleegd.
- 

**Aan delinquentie gerelateerde factoren**

Ter beantwoording van de derde onderzoeksvraag is nagegaan in welke mate de 42 langetermijnfactoren bij diverse subgroepen voorkomen. Eerst is dit nagegaan voor jongens en meisjes, autochtone en allochtone jongeren en jongeren in vier verschillende leeftijdsgroepen (10-11-; 12-13-; 14-15-; en 16-17-jarigen). Daarna is de mate van voorkomen onderzocht bij verschillende typen (niet-)delinquenten.

Voorop staat de bevinding dat de jongeren in het algemeen relatief gunstige scores hebben op alle factoren. Of anders gezegd, het percentage jongeren met hoge scores op de risicofactoren is relatief laag. Op basis hiervan concluderen we dat het in het algemeen goed gaat met de jongeren in deze representatieve onderzoeksgroep van Nederlandse 10-17-jarigen. De meeste verschillen zijn gevonden tussen jongeren uit de vier leeftijdsgroepen, waarbij oudere adolescenten overwegend meer ongunstige scores hebben. Verschillen tussen autochtone en allochtone jongeren zijn er in drie van de vijf domeinen, maar we kunnen niet stellen dat de ene groep op alle factoren minder gunstige scores heeft dan de andere. Het kleinste aantal verschillen is gevonden tussen jongens en meisjes. Daar waar verschillen zijn, hebben jongens minder gunstige scores dan meisjes.

**Verschillen tussen niet-delinquenten, overtreders, licht en zwaar delinquenten**

Vervolgens is onderzocht in welke mate de factoren voorkomen bij niet-delinquenten en bij diverse typen delinquenten. Binnen de groep delinquenten zijn drie groepen gevormd: overtreders, licht en zwaar delinquenten. Overtreders hebben in de voorafgaande twaalf maanden enkel overtredingen begaan. De licht en zwaar delinquenten onderscheiden zich van elkaar op basis van de ernst en de frequentie van de in de voorafgaande twaalf maanden gepleegde delicten. Ruim vier op de tien jongeren behoort tot de groep niet-delinquenten (44,3%), ruim een op de zeven tot de groep overtreders (15,8%), een op de drie tot de groep licht delinquenten (29,1%) en een op de tien tot de groep zwaar delinquenten (10,9%).

Jongens zijn delinquenter (dat wil zeggen, ze rapporteren meer en meer ernstige delicten) dan meisjes en naarmate de ernst en de frequentie van delinquentie toeneemt, neemt ook het percentage jongens toe. Verder

neemt de ernst en frequentie van delinquentie toe naarmate de leeftijd toeneemt. Er zijn geen verschillen tussen autochtone en allochtone jongeren.

Van de 42 gemeten langetermijnfactoren blijken in deze studie 35 factoren aan delinquentie te zijn gerelateerd, of anders gezegd, bij 35 van de 42 factoren zijn verschillen gevonden tussen niet-delinquenten en delinquenten. In het algemeen geldt dat niet-delinquenten gunstiger scores hebben dan delinquenten (overtreders, licht en zwaar delinquenten). Ook binnen de groep delinquenten zijn significante verschillen in de mate waarin de factoren voorkomen. Zwaar delinquente jongeren hebben de minst gunstige scores, oftewel de hoogste risicoscores. Verder is gevonden dat niet-delinquenten het minst afwijken van overtreders. Of anders gezegd, niet-delinquenten en overtreders komen op veel factoren met elkaar overeen. Overtreders hebben vooral minder gunstige scores op factoren die betrekking hebben op school en op de vriendengroep.

In box S3 worden de belangrijkste bevindingen gegeven.

### **De relatie van risico- en beschermende componenten met delinquentie**

De vierde onderzoeksvraag heeft betrekking op de relatie van risico- en beschermende componenten met delinquentie. In navolging van een Amerikaanse studie is in deze studie ervan uitgegaan dat, afhankelijk van iemands individuele score, factoren zowel een risicocomponent als een beschermende component kunnen hebben. Daartoe zijn de langetermijnfactoren in drie delen gesplitst: een risico-, een neutrale en een beschermende component. Verwacht wordt dat de risicocomponent van een factor samenhangt met een grotere kans op delinquentie en dat de beschermende component samenhangt met een kleinere kans op delinquentie. De vierde onderzoeksvraag is in drie subvragen opgedeeld.

#### *Risico- en beschermende componenten*

Ten eerste is onderzocht bij welke van de 35 factoren die gerelateerd zijn aan delinquentie sprake is van een risico- en/of een beschermende component. In de analyses is rekening gehouden met sekse, herkomstgroep en leeftijd. Eén factor bleek niet samen te hangen met delinquentie. Van de resterende 34 factoren hebben de meeste (23) zowel een beschermende als een risicocomponent. Voorbeelden hiervan zijn prosociaal gedrag, hyperactief gedrag en aandachtsproblemen, openheid over vrijetijdsactiviteiten naar vader en moeder, relatie met school en de duur van de vrijetijdsbesteding met vrienden. Zo is relatief veel prosociaal gedrag een beschermende component en relatief weinig prosociaal gedrag een risicocomponent voor delinquentie. Vier factoren hebben enkel een beschermende component. Relatief veel emotionele

### **Box S3 Aan delinquentie gerelateerde factoren en omvang van (niet-)delinquenten, naar leeftijd, herkomstgroep en sekse**

---

#### *Aan delinquentie gerelateerde factoren*

Algemeen	De jongeren hebben in het algemeen gunstige scores, dat wil zeggen lage risicoscores, op alle factoren. Wel zijn er verschillen tussen subgroepen.
Sekse	Jongens en meisjes verschillen het minst van elkaar. De verschillen concentreren zich niet op een specifiek domein. Daar waar verschillen zijn, blijken jongens hogere risicoscores te hebben.
Herkomstgroep	Autochtone jongeren hebben met name in het individuele domein (middenlangebruik) hogere risicoscores, allochtone jongeren hebben in het domein van het gezin (achtergrondkenmerken van het gezin) hogere risicoscores.
Leeftijd	De meeste verschillen zijn er tussen leeftijdsgroepen. Daarbij hebben jongeren in de middenadolescentieperiode (14-17-jarigen) op alle domeinen hogere risicoscores dan jongeren in de vroege adolescentieperiode (10-13-jarigen).

#### *Omvang van (niet-)delinquenten*

Algemeen	Ruim vier op de tien jongeren behoort tot de groep niet-delinquenten (44,3%), een op de zeven tot de groep overtreders (15,8%), een op de drie tot de groep licht delinquenten (29,1%) en een op de tien tot de groep zwaar delinquenten (10,9%).
Sekse	Jongens zijn delinquenter dan meisjes.
Herkomst	Er zijn geen verschillen in mate van delinquentie tussen autochtonen en allochtonen.
Leeftijd	Jongeren in de middenadolescentieperiode zijn delinquenter dan jongeren in vroege adolescentieperiode.

#### *Vergelijking niet-delinquenten met delinquenten*

- Niet-delinquenten hebben overwegend gunstiger scores dan delinquenten.
- Overtreders wijken het minst af van niet-delinquenten. Alleen met betrekking tot school en vrienden hebben overtreders hogere risicoscores.

#### *Vergelijking delinquenten onderling*

- Zwaar delinquente jongeren hebben hogere risicoscores op de factoren in alle vijf de onderzochte domeinen.
  - Met betrekking tot structurele achtergrondkenmerken van het gezin en de relatie en opvoedingsstijl van hoofdzakelijk de vader zijn er geen verschillen tussen de delinquenten onderling.
- 

steun van vader, controle over de vrijetijdsactiviteiten door vader en moeder en passieve supervisie van vrijetijdsactiviteiten door moeder zijn factoren die alleen samenhangen met een kleinere kans op delinquentie. Bij één factor omdat de verdeling op de factor een indeling met een risicomponent niet mogelijk maakte (passieve monitoring door moeder), bij de andere drie factoren omdat er geen (significante)



relatie met delinquentie werd gevonden. Zeven factoren hebben alleen een risicocomponent voor delinquentie. Het gaat dan onder meer om problemen met leeftijdgenoten, alcoholgebruik doordeweeks en softdrugsgebruik, eenoudergezin en schorsing op school. Deze bevindingen laten zien dat bij het voorkomen van delinquentie niet alleen risicofactoren van belang zijn, maar ook beschermende factoren. In box S4 worden de resultaten samengevat.

*Risico- en beschermende componenten naar sekse, herkomstgroep en leeftijd*  
Ten tweede is nagegaan in hoeverre de relatie van risico- en beschermende componenten met delinquentie sekse-, herkomst- of leeftijdspecifiek is (zie ook box S4). Daarbij hebben we ons geconcentreerd op de relatie van de componenten met lichte en zware delinquentie. Risicocomponenten die betrekking hebben op middelengebruik, de relatie met ouders, opvoedingsstijl van ouders, risicogedrag op school en delinquentie van vrienden en beschermende componenten die betrekking hebben op vrijetijdsactiviteit, relatie met school, schoolprestaties en tijdbesteding met vrienden zijn enkel in specifieke subgroepen gerelateerd aan delinquentie.

Hoewel er enkele verschillen zijn, kunnen we, zij het met enige voorzichtigheid, wel concluderen dat risico- en beschermende componenten overwegend niet sekse- en herkomstspecifiek zijn, maar wel leeftijdspecifiek. De meeste componenten die bij jongens aan delinquentie zijn gerelateerd, zijn dat ook bij meisjes. Dit is consistent met bevindingen in andere studies, hoewel de literatuur hierover niet altijd eenduidig is. Meer verschillen zijn er tussen autochtone en allochtone jongeren. De meeste componenten zijn alleen bij autochtone jongeren aan delinquentie gerelateerd. Maar er zijn ook diverse gedeelde risico- en beschermende componenten. De gegevens bieden vooralsnog onvoldoende aanknopingspunten voor cultuurspecifieke risico- en beschermende componenten. De resultaten bieden wel aanknopingspunten voor leeftijdspecifieke risico- en beschermende componenten. Sommige componenten zijn bij jongere adolescenten niet aan delinquentie gerelateerd omdat ze nauwelijks voorkomen (bijvoorbeeld alcohol of drugsgebruik), terwijl ze bij oudere adolescenten wel aan delinquentie zijn gerelateerd. Bij andere componenten veranderen de effecten naar gelang de leeftijdsgroep, namelijk bij de jonge groep alleen een beschermende component, en bij de oudere groep zowel een beschermende als een risicocomponent (bijvoorbeeld de mate van openheid over vrijetijdsactiviteiten naar moeder en de mate van delinquentie van vrienden). Dit duidt op een dynamiek van risico- en beschermende factoren in verschillende levensfasen.

Risicocomponenten waarmee in de meeste subgroepen een relatie met delinquentie is gevonden, hebben hoofdzakelijk betrekking op inadequaat

psychosociaal functioneren, slechte schoolprestaties en zwakke relatie met school, tijdbesteding met vrienden en gebrekkige openheid naar de ouders over de vrijetijdsactiviteiten. Voor een deel gaat het om het ontbreken van (sociale en cognitieve) vaardigheden die zich uiten in problemen op het psychosociale vlak, op school en in het gezin. Soortgelijke bevindingen zijn er bij de relatie van beschermende componenten met het ontbreken van delinquentie. Factoren waarbij de beschermende componenten in de meeste subgroepen gerelateerd zijn aan delinquentie hebben vooral betrekking op adequaat psychosociaal functioneren, afwezigheid van middelengebruik, de ervaren aanwezigheid van supervisie door ouders over de vrijetijdsactiviteiten en afwezigheid van delinquente vrienden. Kortom, de gegevens suggereren dat de aanwezigheid van vaardigheden bij de meeste hier onderscheiden subgroepen van jongeren samengaat met de afwezigheid van delinquent gedrag, terwijl het ontbreken van dergelijke vaardigheden juist samengaat met de aanwezigheid van delinquentie. Deze bevindingen zijn consistent met bevindingen in andere studies.

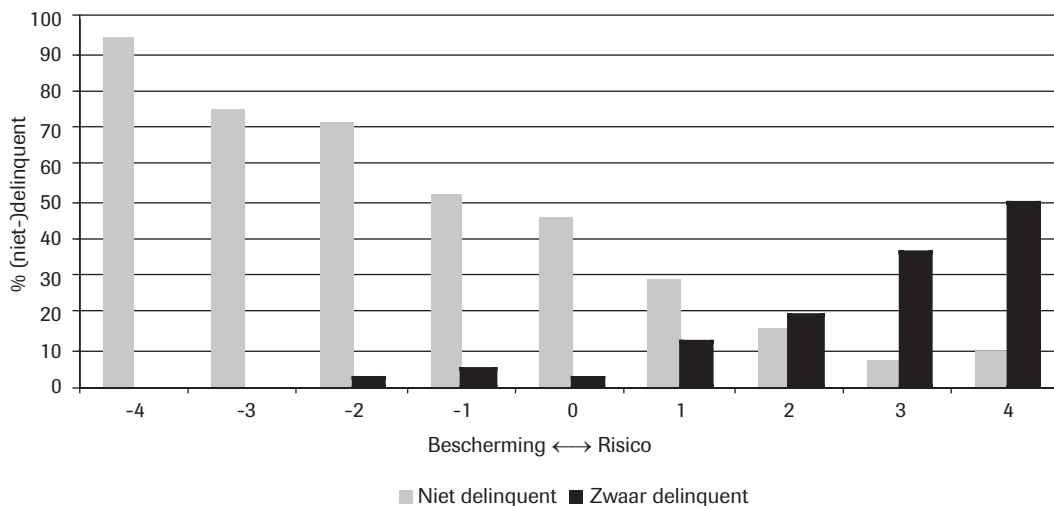
### **Cumulatie van risico en bescherming**

Ten derde is de relatie van een cumulatie van risico- en beschermende componenten op meerdere domeinen met delinquentie onderzocht. Conform Amerikaans onderzoek blijkt in de onderhavige studie dat er met betrekking tot zwaar delinquent gedrag sprake is van een cumulatie aan risicoelementen, waarbij sprake is van een soort 'balanswerking'. Als per saldo het aantal domeinen met beschermende componenten af- en met risicocomponenten toeneemt, stijgt het percentage zwaar delinquente jongeren (zie figuur S1). Deze stijgende lijn is onafhankelijk van sekse, herkomstgroep of leeftijd en wordt ook gevonden als risicogedragingen zoals alcohol- en drugsgebruik, spijbelen en schorsing op school uit de analyse worden gelaten.

Het balanseffect is het duidelijkst zichtbaar bij de zwaar delinquente jongeren. Hoewel bij licht delinquente jongeren (niet weergegeven in de figuur) wel een stijging is waar te nemen als per saldo het aantal domeinen met risicocomponenten toeneemt, zet de stijging niet door zoals bij de zwaar delinquenten. Uit de literatuur blijkt dat wanneer er meer domeinen worden onderzocht dan in deze studie beschikbaar (bijvoorbeeld ook attitudes of buurt), verwacht kan worden dat met een toename van het aantal risicodomeinen ook het percentage zwaar delinquente jongeren zal blijven toenemen, terwijl deze verwachting er niet is bij de licht delinquenten.

Aan de andere kant blijkt ook dat naarmate per saldo het aantal domeinen met beschermende componenten toeneemt en met risicocomponenten

**Figuur S1 Totaalscore van domeinen met bescherming en/of risico<sup>a,b</sup>, voor niet-delinquenten en zwaar delinquenten**



- a Deze totaalscore geeft de balans weer tussen het aantal domeinen waarop overwegend risicocomponenten zijn en het aantal domeinen waarop overwegend beschermende componenten zijn. Bescherming en risico zijn twee polen van een dimensie waarbij -4 betekent 4 domeinen met overwegend beschermende componenten en +4 duidt op 4 domeinen met overwegend risicocomponenten.
- b Deze figuur is gelijk aan figuur 5, met dit verschil dat hier de overtredders en licht delinquenten zijn weggelaten. In combinatie met deze twee ontbrekende groepen tellen de gegevens per kolom op tot 100%.

daalt, er een lineaire toename is in het percentage niet-delinquenten. Ook dit (lineaire) verband is onafhankelijk van sekse, herkomstgroep en leeftijd.

### Delinquentie en korte termijn risicofactoren

In de risicofactorenbenadering wordt nauwelijks ingegaan op korte termijn risicofactoren zoals het ontbreken van toezicht, medeplegers en alcohol drinken of drugsgebruik voorafgaand aan het plegen van een delict. In deze studie is ook ingegaan op enkele van deze kenmerken van delictplegen. Tevens is nagegaan of er een relatie is tussen korte termijn risicofactoren en individuele kenmerken als sekse, herkomstgroep of leeftijd *en* of korte termijn risicofactoren gerelateerd zijn aan een cumulatie van lange termijn risicofactoren. Voor dit laatste is een tweedeling gemaakt op de totaalscore van lange termijn risicofactoren, namelijk jongeren met weinig langetermijnrisico's (zie figuur S1: scores -4 tot en met +1) en jongeren met veel langetermijnrisico's (scores +2 tot en met +4).

#### **Box S4 Aan delinquentie gerelateerde factoren: risico's en bescherming naar sekse, herkomstgroep en leeftijd**

---

##### *Algemeen*

- Van de 42 factoren zijn na uitsplitsing in risico- en beschermende componenten 34 gerelateerd aan delinquentie.
- Bij een merendeel van de factoren (23) is zowel sprake van een risicocomponent (hangt samen met een grotere kans op delinquentie) als van een beschermende component (hangt samen met een kleinere kans op delinquentie).
- Bij zeven factoren is enkel sprake van een risicocomponent.
- Bij vier factoren is enkel sprake van een beschermende component.

##### *Naar sekse, herkomstgroep en leeftijd*

- Risico- en beschermende componenten zijn nauwelijks seksspecifiek.
- Iets meer verschillen zijn er tussen autochtone en allochtone jongeren.
- De meeste verschillen zijn er naar leeftijd. Bij jongeren in de vroege adolescentieperiode zijn minder risico- en beschermende componenten voor delinquentie dan bij jongeren in de middenadolescentieperiode.
- Ongeacht sekse, herkomstgroep of leeftijd zijn de aanwezigheid van (sociale en cognitieve) vaardigheden gerelateerd aan de afwezigheid van delinquentie en de afwezigheid van deze vaardigheden gerelateerd aan de aanwezigheid van delinquentie.

##### *Cumulatie van risico en bescherming*

- Naarmate de ernst van delinquentie toeneemt, is het percentage jongeren dat per saldo op minder domeinen bescherming en op meer domeinen risico's heeft hoger.
  - Wanneer per saldo het aantal domeinen met beschermende componenten af- en met risicocomponenten toeneemt, stijgt het percentage zwaar delinquente jongeren.
- 

De resultaten hebben betrekking op een beperkt aantal delicten (15) en niet op alle jongeren. In totaal gaat het om 527 delicten gepleegd door 301 van de 1.460 jongeren. De meeste delicten worden doordeweeks gepleegd en dan wel 's middags, dit geldt voor alle type delicten (geweld, vernieling en vermogen). Vooral jonge adolescenten en jongeren met weinig langetermijnrisico's plegen doordeweeks en 's middags delicten. Bij oudere adolescenten en bij jongeren met veel langetermijnrisico's is er meer spreiding over de dagdelen. Verder geeft het merendeel van de jongeren aan dat toen zij de delicten pleegden, er geen toezicht aanwezig was. Hierbij zijn geen verschillen naar achtergrondkenmerken van de jongeren.

Het grootste deel van de delicten wordt samen met anderen gepleegd. Meisjes plegen delicten vaker dan jongens samen met anderen. Autochtone en allochtone jongeren verschillen niet in alleen of samen plegen en ook niet in de omvang van de groep van mededaders. Verder komt samenplegen meer voor bij jongeren die veel, dan bij jongeren die weinig langetermijnrisico's hebben. Er zijn geen verschillen naar gelang het aantal mededaders.

Alcohol drinken en/of drugsgebruik voorafgaand aan het gepleegde delict komen weinig voor. Indien er middelen zijn gebruikt, betreft het voornamelijk alcohol. Middelengebruik komt vaker voor bij delicten gepleegd

in groepsverband dan bij solodelicten en bij delicten gepleegd in het weekend dan bij delicten die doordeweeks zijn gepleegd. Ook komt midde-  
 lengebruik voorafgaand aan een delict vaker voor bij 14-17-jarigen dan bij  
 10-13-jarigen, vaker voor bij autochtone dan bij allochtone jongeren en  
 vaker voor bij jongeren met veel dan bij jongeren met weinig langetermijn-  
 risico's.

In box S5 worden de belangrijkste resultaten samengevat.

### **Box S5 Delinquentie en korte termijn risicofactoren**

- 
- De meeste delicten worden doordeweeks en 's middags gepleegd.
  - Het merendeel van de jongeren meent dat er geen toezicht aanwezig was toen zij delicten pleegden.
  - Het merendeel van de delicten wordt samen met anderen gepleegd.
  - Alcohol en drugsgebruik voorafgaand aan het plegen van een delict komt weinig voor.
  - Korte termijn risicofactoren zijn gerelateerd aan individuele kenmerken zoals leeftijd en lange termijn risicofactoren.
- 

### **Slot**

#### *Nauwelijks verschillen tussen autochtonen en allochtonen*

In deze landelijk representatieve onderzoeksgroep is het percentage autochtone en allochtone delictplegers nagenoeg gelijk. Het is mogelijk dat de ondervertegenwoordiging van allochtone jongeren uit het voortgezet lager onderwijs en van jongeren uit (zeer) sterk stedelijk gebied tot een ondervertegenwoordiging van delictplegers heeft geleid, maar dit geldt, weliswaar in beperktere mate, ook voor autochtone jongeren.

Vanwege de relatief kleine aantallen zijn diverse herkomstgroepen samengenomen. Een meer gedetailleerde uitsplitsing naar herkomstgroep zou mogelijk verschillen kunnen laten zien. Aan de andere kant blijkt uit een andere Nederlandse studie dat wanneer rekening wordt gehouden met meerdere risicofactoren voor delinquentie, zoals problematische gezins-situaties en gebrekkige opvoedingsstijlen en gedragsproblemen op school, de etnische herkomst van jongeren niets meer toevoegt aan de verklaring voor crimineel gedrag. Met andere woorden, verschillen tussen herkomstgroepen nemen af, of verdwijnen zelfs, wanneer rekening wordt gehouden met (meerdere) risicofactoren voor delinquentie. Deze bevinding sluit aan bij de resultaten in de onderhavige studie. Autochtone en allochtone jongeren lijken wat betreft de cumulatie van risico's op meerdere domeinen op elkaar en hebben daarmee samenhangend een niet afwijkend delinquentieniveau. Het is waarschijnlijk dat verschillen tussen herkomstgroepen eerder wordt bepaald door het aanwezige risicoprofiel, dan door de etnische herkomst.

*Risico- en beschermende componenten van aan delinquentie gerelateerde factoren*

De meeste factoren zijn zowel een risico als een bescherming voor delinquentie. Het ene uiteinde van de factor is dan een risico (bijvoorbeeld weinig prosociaal gedrag), terwijl het andere uiteinde een bescherming is (bijvoorbeeld veel prosociaal gedrag). Afhankelijk van iemands individuele score is dan sprake van een risico of een beschermende component. Voor zover ons bekend zijn deze bevindingen nieuw voor de Nederlandse context. Onderzoek naar aan delinquentie gerelateerde factoren en oorzaken van delinquent gedrag concentreert zich op risicofactoren. Als er al naar beschermende factoren wordt gekeken, dan ziet men deze vooral als unieke factoren. Er is weinig bekend over de risico- en beschermende componenten van dezelfde factoren, over de verschillen daarin tussen subgroepen of over de wijze waarop risico en bescherming werken. Nader onderzoek hiernaar is nodig, omdat naar onze mening preventie en interventie van delinquentie gebaat kan zijn bij kennis hierover.

*Leeftijdsgedynamiek van risico- en beschermende componenten*

De bevindingen in deze studie duiden erop dat met betrekking tot risico en bescherming er sprake is van dynamische factoren waarvan het effect op delinquentie verandert naar gelang de leeftijdsgroep of levensfase waarin de jongere zich bevindt. Hoewel de verandering hier wordt gesignaleerd tussen de jongeren in de vroege adolescentieperiode (10-13-jarigen) en jongeren in de middenadolescentieperiode (14-17-jarigen), is een precieze omslagleeftijd en de redenen daarvoor niet duidelijk. Het is denkbaar dat de overgang naar de middelbare school ertoe leidt dat het effect van specifieke factoren verandert. Door de middelbare school wordt de omgeving waarmee jongeren te maken krijgen verbreed en sociale bindingen veranderen. Zo zal bijvoorbeeld de impact van ouders op gedrag afnemen en de invloed van (verkeerde) vrienden juist toenemen. In ieder geval maken de bevindingen het belang van onderzoek naar leeftijdsspecifieke modellen voor de relatie van delinquentie met risico- en beschermende componenten duidelijk.

*Delinquentie: blootstelling of gevoeligheid voor risico's?*

Zijn jongens nu delinquenter dan meisjes omdat ze meer aan risicofactoren worden blootgesteld of omdat ze gevoeliger zijn voor risicofactoren? De resultaten van onze studie bieden vooralsnog geen ondersteuning voor de gedachte dat jongens gevoeliger zijn voor risicofactoren dan meisjes. Meer ondersteuning wordt gevonden voor blootstelling. Jongens hebben in alle domeinen op de meeste factoren gemiddeld meer ongunstige scores dan meisjes. Deze bevindingen zijn consistent met die in andere studies.

Met betrekking tot de verschillen tussen de twee leeftijdsgroepen bieden de onderhavige resultaten ondersteuning voor beide verklaringen.

Jongeren in de middenadolescentieperiode hebben op de meeste factoren minder gunstige scores dan jongeren in de vroege adolescentieperiode. Ook blijkt uit onze studie dat bij de oudere leeftijdsgroep meer risicocomponenten zijn gerelateerd aan delinquentie dan bij jongere adolescenten. Wanneer zich bij oudere adolescenten risico's voordoen, is de kans groter dan bij jongere adolescenten dat deze ook gerelateerd zijn aan delinquentie. Dit wordt ook in andere studies gevonden. Met andere woorden, de bevindingen suggereren dat oudere adolescenten gevoeliger zijn dan jongere. Interessant is dat deze resultaten niet alleen worden gevonden voor risicocomponenten, maar ook voor beschermende componenten. Ten aanzien van de risico's wordt in de literatuur als reden geopperd dat bij die jongeren met risico's de oudere adolescenten al langere tijd zijn blootgesteld aan risicofactoren. Voor sommige risicofactoren, bijvoorbeeld een slechte relatie met ouders, geldt namelijk dat zich daar gedurende langere tijd nauwelijks veranderingen in voordoen. Mogelijk geldt een soortgelijke redenering voor beschermende factoren. Bij die adolescenten waar zich bescherming voordoet, zijn de oudere adolescenten ook langer blootgesteld aan beschermende factoren en mogelijk zijn ze hierdoor minder gevoelig voor de verleidingen om delicten te plegen. Als dit het geval is, pleit dat voor maatregelen die gedurende een langere periode worden ingezet bij individuen. De langetermijneffecten van risico- en beschermende factoren kunnen echter alleen worden onderzocht in longitudinale studies.

Op basis van deze studie kunnen we niet stellen dat allochtonen van autochtonen verschillen omdat ze meer aan risicofactoren worden blootgesteld. Ten eerste zijn er nauwelijks verschillen in delinquentieniveau tussen de herkomstgroepen. En ten tweede, hoewel er verschillen zijn tussen beide groepen in de mate waarin ze worden blootgesteld aan de diverse risicoscores, concentreren sommige risico's zich bij autochtonen op het individuele niveau en andere juist bij allochtone jongeren op het niveau van het gezin. Het is mogelijk dat ongunstige scores binnen een domein opgeheven worden door meer gunstige scores binnen een ander domein waardoor verschillen in delinquentie afwezig blijven. Dit vraagt om meer inzicht in de werking van risico- en beschermende factoren. In hoeverre er verschillen zijn in gevoeligheid voor risicofactoren van delinquentie tussen autochtone en allochtone jongeren is ook minder duidelijk. De bevinding dat meer risico- en beschermende componenten aan delinquentie zijn gerelateerd bij autochtone jongeren biedt weliswaar een ondersteuning voor de gedachte dat er cultuurspecifieke factoren zijn, maar dit wordt weerlegd door de bevinding dat er ook veel gedeelde risico- en beschermende componenten zijn.

#### *Zware delinquentie: balans tussen risico en bescherming*

Als verklaring voor ernstig crimineel gedrag wordt in de literatuur gewezen op de cumulatie van risicofactoren op meerdere domeinen van

functioneren. Volgens sommigen werken risico en bescherming hierbij als een balans. In onze studie vinden we bij de zwaar delinquente jongeren ondersteuning voor deze balansgedachte: naarmate per saldo het aantal domeinen met overwegend beschermende componenten af- en het aantal domeinen met overwegend risicocomponenten toeneemt, stijgt het percentage zwaar delinquente jongeren. Dit fenomeen wordt niet gevonden bij overtreders en licht delinquenten. Evenals in een Amerikaanse studie blijken de bevindingen niet afhankelijk te zijn van subgroepen, in dit geval sekse, herkomstgroep en leeftijd. Omdat dit verschijnsel zich voordoet in groepen met verschillende achtergrondkenmerken, ondersteunen de resultaten in deze studie de aanname dat met betrekking tot zwaar delinquent gedrag sprake is van een algemeen onderliggend mechanisme.

#### *Relevantie voor beleid*

Meerdere bevindingen uit deze studie zijn relevant voor beleid:

- *Nauwelijks verschillen tussen autochtonen en allochtonen* Er zijn nauwelijks verschillen in delinquentie tussen autochtone en allochtone jongeren. Vanwege de relatief kleine aantallen zijn in deze studie meerdere herkomstgroepen samengevoegd, het is denkbaar dat wanneer wordt uitgesplitst naar meerdere herkomstgroepen er wel verschillen zullen zijn. Het is mogelijk dat door een ondervertegenwoordiging van jongeren uit het voortgezet lager onderwijs en jongeren uit (zeer) sterk stedelijk gebied er een ondervertegenwoordiging is van allochtone delictplegers, maar dat geldt (weliswaar in mindere mate) ook voor autochtone delictplegers. Een andere mogelijke verklaring is dat de autochtone en allochtone jongeren wat betreft de cumulatie aan risicofactoren op meerdere domeinen op elkaar lijken en daarmee samenhangend ook hetzelfde delictniveau hebben. Het is waarschijnlijk dat verschillen tussen herkomstgroepen eerder worden bepaald door het aanwezige risicoprofiel, dan door de etnische herkomst.
- *Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit geeft stabiel beeld* Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit laat over meerdere jaren heen een stabiel beeld zien in het percentage delictplegers. De invloed van de selectie van de onderzoeksgroepen is niet duidelijk. Maar deze bevinding relateert wel de gedachte dat jeugdcriminaliteit fors is toegenomen, een gedachte die vooral is gebaseerd op (door de politie) geregistreerde gegevens.
- *Risico- en beschermende factoren* Bij jeugdcriminaliteit zijn niet alleen risicofactoren van belang, ook beschermende factoren doen ertoe. Verwacht mag worden dat maatregelen die zich enkel richten op het veranderen van risicofactoren minder effect zullen sorteren dan



maatregelen die ook beschermende factoren stimuleren. Dit geldt zowel voor licht als zwaar delinquentie jongeren.

- *Cumulatie aan risico- en beschermende factoren* Bij zwaar delinquentie jongeren is sprake van een cumulatie aan risico's en het ontbreken van bescherming. Verwacht mag worden dat ten aanzien van zwaar delinquent gedrag maatregelen die gericht zijn op een enkel domein minder effect sorteren dan maatregelen die zich richten op meerdere domeinen.
- De bevindingen ondersteunen de criteria die door de erkenningscommissie voor justitiële gedragsinterventies zijn opgesteld. Naar onze mening bieden de resultaten uit deze studie, alsmede die uit internationaal longitudinaal onderzoek, redenen om toe te voegen dat bij maatregelen die zich richten op zwaar delinquentie jongeren vanwege de cumulatie van problemen een aanpak op meerdere domeinen gewenst is.
- Een cumulatie van risico's en het ontbreken van bescherming hangt in alle subgroepen (seks, herkomstgroep en leeftijd) samen met zwaar delinquent gedrag. Voor beleid is het zinvol een aanpak te kiezen die gebaseerd is op de aanwezigheid van risico's en het ontbreken van bescherming en *niet* op de etnische herkomst.
- *Leeftijdsgelateerde risico- en beschermende factoren* Verder blijkt dat er verschillen zijn tussen de twee leeftijdsgroepen in de aan delinquentie gerelateerde factoren. Bij jongere adolescenten (10-13-jarigen) zijn er minder risico's en enkele *andere* risico's dan bij jongeren in de midden-adolescentieperiode (14-17-jarigen). Hetzelfde geldt voor beschermende componenten. Sommige factoren veranderen ook in effect afhankelijk van de levensfase: eerst alleen bescherming, later zowel bescherming als risico. Meer onderzoek naar deze leeftijdsdynamiek is gewenst. Deze bevindingen suggereren het belang van maatregelen die aangepast zijn aan de levensfase waarin een minderjarige dader zich bevindt.
- *Vaardigheden* De resultaten uit onze studie suggereren verder dat ten aanzien van het veranderen van (sociale en cognitieve) vaardigheden een meer algemene aanpak, dat wil zeggen ongeacht seks, herkomstgroep of leeftijd, zou kunnen volstaan. De ondersteuning in onze studie hiervoor is weliswaar beperkt, omdat geen rekening is gehouden met meerdere (risico- en beschermende) componenten tegelijkertijd en vooral omdat longitudinale informatie ontbreekt. Toch menen we deze conclusie te kunnen trekken, omdat in deze studie de samenhang van componenten die betrekking hebben op deze vaardigheden met delinquentie in de meeste subgroepen wordt gevonden en omdat uit andere studies soortgelijke relaties blijken.

*Ten slotte*

In deze studie is de relatie van delinquentie met risico- en beschermende factoren onderzocht. Tevens is nagegaan welke verschillen zich voordoen naar sekse, herkomstgroep en leeftijd. Ook is nagegaan welke relatie er is tussen lange en korte termijn risicofactoren. Dit is nagegaan bij een landelijk representatieve onderzoeksgroep van Nederlandse jongeren in de leeftijd tien tot en met zeventien jaar. In het onderzoek zijn niet alleen scholieren ondervraagd, maar ook niet-schoolgaande jongeren. Voor zover bekend is het voor het eerst dat deze relaties met delinquentie in een dergelijke, voor Nederland representatieve onderzoeksgroep zijn onderzocht.